

ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಜೀವವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದೆ. ಈಶ್ವರನು ಮಾಯಾತೀತನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಾಯೆಯು ಆ ಈಶ್ವರನ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಜೀವನು ಮಾಯಾಬದ್ಧನಾದುದರಿಂದಲೇ ಶೋಕ, ಮೋಹ, ಸುಖ ದುಃಖಗಳೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹುಟ್ಟು, ಸಾವುಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಭಗವಂತನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ವಿದ್ಯೆಯು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಯು ಹುಟ್ಟು-ಸಾವಿನ ರೂಪದ ಬಂಧನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡವನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ತನ್ನ ಪ್ರತಿರೂಪದೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ರೀತಿ, ಮುಕ್ತನಾದವನು ತನ್ನ ದೇಹದ ಗುಣಗಳೊಡನೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ದೇಹದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಬದ್ಧನಾದವನು ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಧೀನನಾದ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಶರೀರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ, ಬದ್ಧನು ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ, ಮುಕ್ತನು ಅದನ್ನು ತೊರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಮುಕ್ತನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾ, ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಮೀರಿ, ಹೊಗಳಿಕೆ-ತೆಗಳಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮಧುರ ಆಶ್ವಾಸನೆ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, “ಉದ್ಭವ, ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಲಯಗಳಿಗೆ ಹೇತುಭೂತವಾದ ಪರಮಪಾವನವಾದ ನನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಲಿ, ಲೀಲಾವತಾರ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ರಾಮಾದಿಗಳ ದಿವ್ಯಚರಿತ್ರೆಯಾಗಲಿ ಯಾವ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹ ನಿಷ್ಫಲವಾದ ಮಾತನ್ನು ಧೀರನಾದವನು ಕೇಳಲೇಬಾರದು.” ಮುಂದೆ ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಧ್ಯಾನಯೋಗ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ನಿಯಮ, ಭಗವದ್ವಿಭೂತಿಗಳು, ಭಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಸತ್ಸಹವಾಸದ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. “ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಜೀವನಿಂದಾಗುವುದೇ ಅಥವಾ ನಿನ್ನಿಂದಾಗುವುದೇ? ದೇವ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಸಂಬಂಧ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನದು?” ಮುಂತಾದ ಉದ್ಭವನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಮಾಧಾನಕರವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

“ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕರವಾದ ಭಗವಂತನ ಕಥಾಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಅವನ ಅವತಾರಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು, ಲೀಲಾಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಸದಾ ಗಾಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಅವನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡೇ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಯಾರು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅಂಥವರು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.” ಇದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉದ್ಭವನಿಗೆ ನೀಡುವ ಮಧುರ ಆಶ್ವಾಸನೆ.

“ಪ್ರಿಯ ಸಖನೇ, ಸತ್ಸಂಗದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ನನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವನ ಅಂತಃಕರಣವು ಶುದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಅವನು ಬಹಳ ಬೇಗ ನನ್ನ ಪರಮಪದವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ” ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉದ್ಭವನಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಲಕ್ಷಣ, ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ರೀತಿ, ಭಗವಂತನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ವಿಧಾನ - ಇವೆಲ್ಲದರ ವಿವರಣೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಕಡೆಗೆ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಉದ್ಭವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾನೆ: “ಇನ್ನು ನೀನು ನನ್ನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಪಾದಾರ್ಥವಾದ ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ, ನಾರುಮಡಿಯುಟ್ಟು ದೇಹಸುಖದ ಆಸೆಯನ್ನು ತೊರೆದು, ಗೆಡ್ಡೆ ಗೆಣಸುಗಳಿಂದ ದೇಹಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ದೇಹಾವಸಾನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಆನಂದದಿಂದಿರು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ಕಳೆದು ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ನನ್ನ ಪರಮಧಾಮವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ.”

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿತನಾದ ಉದ್ಭವನು ಆ ದೇವದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು, ಬದರಿಕಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ತಪೋನಿರತನಾಗಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬಹಳ ನೇರವಾಗಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗ, ಸದ್ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸುಲಭೋಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕಾರಣದಿಂದ “ಉದ್ಭವ ಗೀತೆ”ಯು ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ; ಹೀಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ನಾವು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರದ್ದು ವಿವಿಧ ತರದ ಭಾವಗಳು. ಅವರ ಯಾವ ಭಾವವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬಹುದು?

ಸ್ವಾಮೀಜಿ : ನಾವು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ಸರಿ. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಿಧ ಜನರು ವಿಭಿನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸಹಜ. ಕಾರಣ, ಅವರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪರಿವರ್ತನೆ ಆಗುತ್ತದೋ, ಅಷ್ಟು ಆದರ್ಶದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರ್ಶವೂ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ದೂರದಿಂದ ಒಂದು ಮನೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ; ಆಗ ಅದು ಒಂದು ರೇಖಾಚಿತ್ರದ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಹೋದಂತೆ ಮನೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಧ್ಯಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಣ್ಣನ್ನು ಏಕೆ ಮುಚ್ಚಬೇಕು? ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬಾರದೇಕೆ?

ಸ್ವಾಮೀಜಿ: ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವ ಕಾರಣವಿಷ್ಟೇ: ನಾವು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇವೆ - ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ಬಾರದಂತೆ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಣ್ಣಿನ ದೃಷ್ಟಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲದು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮುಚ್ಚಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಾಹ್ಯ ಆಕರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಡೆಯಬಹುದು. ಅನಂತರ ಆಂತರಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟರೆ ಬಾಹ್ಯ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ - ಎರಡೂ ಕಡೆ ಚಂಚಲತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಡೆಯಬಹುದು. ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ ನಮಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಲ್ಲದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಧೈಯವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವುದು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ, ಧ್ಯಾನ, ಧ್ಯಾತ್ಯ (ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವವನು) ಮತ್ತು ಧ್ಯೇಯ (ಧ್ಯಾನಿಸುವ ವಸ್ತು) - ಇವು ಒಂದಾಗುವುದು. ಆಗ ಮನಸ್ಸು ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸೆಂದರೆ ಸಂಕಲ್ಪ-ವಿಕಲ್ಪಗಳ ಆಗರ. ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ಸಲ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಟುವಟಿಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೇಳುವುದು, ಧ್ಯಾನ-ಧ್ಯಾತ್ಯ-ಧ್ಯೇಯ ಒಂದಾಗಿ ಇದೆಯೆಂದು.

ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರ. ಧ್ಯಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ, ನಾನು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಸಮಾಧಿಸ್ಥ ಚಿತ್ರದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ, ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಇಡೀ ಚಿತ್ರ ನನ್ನ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ನಿಲುಕುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೋ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ, ಇನ್ನು ಯಾವಾಗಲೋ ಎದೆಯ ಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮುಂದುವರಿದ ಹಾಗೆ ಧ್ಯಾನವು ಗಾಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಪರಮಹಂಸರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಆಳದೊಳಗೆ ನಾವೂ ಒಂದಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಭಾವಚಿತ್ರ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರ ಅಗಾಧತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ನಾವು ಧ್ಯಾನದ ಆಳದೊಳಗೆ ಎಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತೇವೆಯೋ, ಅಷ್ಟು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಅನುಭವ ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ: ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ನಾವು ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಜಪ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜಪಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಧ್ಯಾನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ಅದು ಸರಿ, ತಾನೆ?

ಸ್ವಾಮೀಜಿ: ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಜಪಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೂ ಇಲ್ಲ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಜಪ ಮಾಡುವುದೇ ಧ್ಯಾನ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜಪ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಮೂರ್ತಿಯ ಚಿಂತನೆ; ಅವರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಭಾವಚಿತ್ರದ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ ಬರಿಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲ. ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆ; ಸ್ವರೂಪ ಚಿಂತನೆ. ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಸ್ವರೂಪಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ವರೂಪಚಿಂತನೆ ಎಂದರೆ ಅವರ ಗುಣ ಅಥವಾ ಲೀಲಾಚಿಂತನೆ ಕೂಡ ಅಲ್ಲ. ಯಾರು ಈ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರೋ ಅವರ ಚಿಂತನೆ, ಅವರ ಸ್ವರೂಪಚಿಂತನೆ.